Burgerschapsbeleid op de Ontdekking

Gegevens van de school:
Naam: Montessorischool de Ontdekking
Adres: Andriessenplein 4, 7425GX Deventer

Directeur: M. Lodeweges

Opgesteld in september 2023
Geëvalueerd in juni 2024

Vastgesteld in de MR (compleet met jaaroverzicht): maart 2024

Evaluatie en evt. bijstelling: in juni 2025 tijdens de jaarevaluatie door het hele team

Inhoud

Inleiding 3

1. Wat is burgerschapsonderwijs? 4

De basiswaarden 4

Kerndoelen 5

2. De Ontdekking en burgerschap 7

Zinder 7

2.1 Burgerschapsvorming op de Ontdekking 7

De Ontdekking en haar context 7

Onze visie op onderwijs 7

Visie op burgerschapsvorming op de Ontdekking 8

Oefenen met burgerschapsdoelen 8

De stem van het kind 9

Ouders 9

3. Dit willen wij bereiken, onze doelen 10

4. Dit doen wij, ons aanbod 11

TaalDoen! 16

Da Vinci 16

Kanjertraining 16

Verkeer 16

5. Evaluatie en resultaten 17

Resultaten 17

Pre-assessment 17

Evaluatie 17

6. Borging 18

Bibliografie 19

Bijlagen 20

Inleiding

Dit beleidsplan is ontstaan nadat de wettelijke opdracht rondom burgerschap is verduidelijkt en aangescherpt. Op het gebied van burgerschap is Montessori Kindcentrum de Ontdekking al jarenlang erg actief, maar om het samenhangend en doelgericht te beschrijven is dit beleidsstuk opgesteld.
Het geeft richting aan onze opdracht en zorgt ervoor dat de ontwikkeling van onze kinderen rond dit vakgebied beter kan worden gevolgd.
In dit beleidsstuk gaan we in op de wettelijke opdracht, de visie van Montessori Kindcentrum de Ontdekking op burgerschapsvorming en de manier waarop wij hier in de dagelijkse praktijk uiting aan geven.

1. Wat is burgerschapsonderwijs?

Sinds 2006 is elke school wettelijk verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsonderwijs. Vanaf 2021 is de wettelijke opdracht verscherpt tot de volgende tekst:

De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt dat onderwijs actief burgerschap en sociale cohesie bevordert. Bij het toezicht hanteert de inspectie geen 'eigen' eisen; alleen de wet is uitgangspunt, die bevat minimumeisen. Dat betekent dat zolang scholen aan wettelijke eisen voldoen, invullingen gekozen kunnen worden die passen bij de school. De wettelijke eisen zijn in de standaarden verwerkt en deze zijn hieronder weergegeven.

Standaarden schoolniveau
OP0 Basisvaardigheden
OP1 Aanbod
OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding
OP3 Pedagogisch-didactisch handelen
VS1 Veiligheid
VS2 Schoolklimaat
OR2 Sociale en maatschappelijke competenties
SKA1 Visie, ambities en doelen
SKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
SKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog Standaarden bestuursniveau
BKA1 Visie, ambities en doelen
BKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
BKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

De wet vraagt:
1) Actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen (standaarden OP0, OP1, OP2, OR2) waarbij de volgende elementen op herkenbare wijze terugkomen in het onderwijs
2) Kennis van en het respect voor basiswaarden van de democratische rechtsstaat worden bevorderd (standaarden OP1, VS1, VS2)
3) Sociale en maatschappelijke competenties worden ontwikkeld (standaarden OP1, VS2);
4)De schoolcultuur is in overeenstemming met basiswaarden. Leerlingen worden gestimuleerd daarmee te oefenen en de school draagt zorg voor een veilige omgeving, waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen (standaarden OP3, VS1, VS2).

Het is taak van de onderwijsinspectie om vast te stellen of het onderwijs doelgericht, samenhangend en herkenbaar is en of de school de resultaten op een inzichtelijke en betrouwbare manier in kaart brengt. Uit de formulering van geconcretiseerde leerdoelen op het gebied van bevordering van basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties, blijkt of het onderwijs doelgericht is. Uit de logische opbouw van de leerstof en de aanpak van de school om de doelen te bereiken, blijkt of het onderwijs samenhangend is. Uit de realisering van de geplande leerstof en aanpak blijkt of het onderwijs gericht is op de bevordering van burgerschap. Uit de manier waarop de school leerresultaten op betrouwbare en inzichtelijke wijze in kaart brengt, blijk dat de school een adequaat beeld heeft van de ontwikkeling van de kinderen en zodoende haar gestelde leerdoelen bereikt.

De basiswaarden

Een belangrijk aspect van de wettelijke burgerschapsopdracht is de bevordering van de basiswaarden. Deze basiswaarden weerspiegelen de manier waarop onze democratische

samenleving is gebaseerd. Aan de hand van deze basiswaarden komen de volgende taken voor het onderwijs tot stand:

1. Het bijbrengen van kennis over de democratie en rechtstaat zelf en de grondrechten van de mensen. Voor het primair onderwijs gaat dit over kerndoel 36 tot en met 39.
2. Het bijbrengen van kennis over, inzicht hebben in de werking van en respect hebben voor de achterliggende basiswaarden ook in onderling verband. De basiswaarden zijn: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Dit betekent dat kinderen kennis moeten krijgen over verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid en dat iedereen gelijk behandeld moet worden.
3. Het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Leerlingen moeten op school leren om samen te werken en te leven, om te gaan met maatschappelijke spelregels, hun mening leren vormen en die van anderen respecteren en hun eigen identiteit leren ontwikkelen.
4. Het bieden van een respectvolle oefenplaats waarin actief geoefend kan worden met de basiswaarden en burgerschapswaarden geïnternaliseerd kunnen worden.

Kerndoelen

Voor het burgerschapsonderwijs bestaan (nog) geen kerndoelen. Inmiddels zijn er wel concept kerndoelen gepresenteerd. Ons burgerschapsbeleid gaan we met het oog op schooljaar 2025-2026 aanpassen op deze kerndoelen. Vooralsnog hanteren we de uitgangspunten uit ons burgerschapsplan van 2023-2024 waarbij de kerndoelen (2006) van de het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs die nauw verwant zijn met burgerschapsaspecten leidinggevend zijn.

Dit omvat de volgende kerndoelen:

- **NL 3** De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.
- **NL 6** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school-en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.
- **NL 7** De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
- **NL 8** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.
- **OJW 36** De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- **OJW 37** De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- **OJW 38** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Op de Ontdekking bieden wij een programma aan dat aansluit bij de kerndoelen en de wettelijk gestelde opdracht. Aan het eind van groep 8 hebben alle kinderen van de Ontdekking de facetten die horen bij burgerschapsontwikkeling aangeboden gekregen.

2. De Ontdekking en burgerschap

Zinder

Montessori Kindcentrum de Ontdekking maakt onderdeel uit van stichting Zinder waar een aantal openbare basisscholen en alle montessorischolen van Deventer onder vallen. Bij Zinder geloven we in de unieke bijdrage van ieder mens, groot en klein, aan onze samenleving. Kwaliteiten en talenten versterken elkaar en dragen bij aan een betere wereld, vandaag én morgen. We bieden onze leerlingen een veilige en boeiende leeromgeving. Waar we van en met elkaar leren. Waar kinderen vol vertrouwen en met een sterke basis de toekomst tegemoet leren gaan.

2.1 Burgerschapsvorming op de Ontdekking

De Ontdekking en haar context

De Ontdekking is een Montessori Kindcentrum in de wijk de Vijfhoek in Deventer. De school is meegegroeid met de wijk en qua leerlingenaantal de afgelopen jaren redelijk stabiel. In de wijk zijn diverse faciliteiten, zoals een winkelcentrum, een gymzaal en een wijkcentrum. Qua populatie zien we op de Ontdekking dat we nog net geen afspiegeling zijn van Deventer. Op de Ontdekking zijn relatief veel hoogopgeleide ouders. Als het gaat over diversiteit dan kunnen we stellen dat er ouders zijn met een migratieachtergrond, maar dat het grootste deel van de ouders geen migratieachtergrond heeft. De wijk de Vijfhoek is daarmee niet helemaal een afspiegeling van de Nederlandse samenlevering, maar gelukkig zien we zowel op school als in de wijk dat het een steeds betere afspiegeling wordt.
Op de Ontdekking zitten kinderen uit de wijk, maar er zijn ook gezinnen die ervoor kiezen om een stukje te rijden om montessorionderwijs te kunnen volgen. Zo hebben we gezinnen op school uit bijvoorbeeld Schalkhaar en Bathmen.

De school heeft 1 locatie waar op dit moment 255 kinderen zitten. Deze kinderen zijn verdeeld over 11 groepen, waarbij we 3 onderbouwgroepen hebben (groep ½), 4 middenbouwgroepen (gr. 3/4/5) en 4 bovenbouwgroepen (6/7/8). Daarnaast hebben we op de Ontdekking onze “eigen” peutergroep in samenwerking met DOK13, waarbij op montessoriaanse wijze met de peuters wordt gewerkt. Naast onze eigen peutergroep hebben we ook drie eigen BSO-groepen en bieden we ook VSO aan. Dit doen we allemaal vanuit dezelfde principes, waarbij de uitgangspunten van Maria Montessori leidend zijn. Onze school heeft een weging van 25,4 voor het schooljaar 2022-2023.

Onze visie op onderwijs

Ons Montessori-onderwijs is gebaseerd op de ideeën van de Italiaanse onderwijshervormer Maria Montessori. Haar visie op de ontwikkeling van kinderen vormt nog steeds de basis voor de wijze waarop wij lesgeven. Onze school is dan ook een goede omgeving voor de ontwikkeling voor kinderen uit alle lagen van de samenleving.
Hierbij streven we drie doelen na:
- De kinderen ontwikkelen hun persoonlijkheid (bewustzijn, zelfrespect en wil)
- De kinderen verwerven vaardigheden om in het dagelijkse, sociale en maatschappelijke leven en verdere studie te kunnen functioneren
- De kinderen leren een persoonlijke, creatieve, onafhankelijke en verantwoordelijke rol te vervullen in de samenleving.

Wij zoeken actief naar de talenten van kinderen en stimuleren ze om hun talenten maximaal te ontwikkelen. Daarbij gaan we uit van de ontwikkelingsfase waarin het kind zich op dat moment bevindt.

Visie op burgerschapsvorming op de Ontdekking

De visie van een school op burgerschap speelt een centrale rol als begin- en eindpunt van een ontwikkeling. Die visie vormt de basis voor het in samenhang en doelgericht werken aan burgerschapsonderwijs. Sinds 2006 zijn alle basisscholen verplicht om actief burgerschap en sociale cohesie te bevorderen. Voor ons op de Ontdekking voelt dit heel logisch en natuurlijk, omdat wij werken vanuit de uitgangspunten van Maria Montessori. Zij geeft in haar visie heel duidelijk aan dat het onze taak is om kinderen voor te bereiden op hun rol als vormgever van de nieuwe wereld, waarin empathie, sociale verantwoordelijkheid en solidariteit de belangrijkste waarden zijn. De school en de volwassene dragen deze verantwoordelijkheid. Onderwijs en opvoeding zou kinderen in staat moeten stellen hun eigen toekomstige maatschappij vorm te geven (Montessori,1992).
Op de Ontdekking bereiden we de kinderen voor op een toekomst waarin zij zelfstandig en met respect voor anderen en hun omgeving leven. Zij kunnen op hun eigen wijze en binnen hun mogelijkheden een bijdrage leveren aan een duurzame wereld.
Onder leren verstaan we niet alleen het verwerven van kennis en vaardigheden, maar evenzeer het omgaan met elkaar, samenwerken, verantwoordelijkheid dragen, je gevoelens leren uiten en een zelfstandige taakgerichte werkhouding ontwikkelen. Al die aspecten zijn nauw met elkaar verweven in ons onderwijs.
Kinderen willen zich graag ontwikkelen en daarin zelf een actieve rol spelen.
Vandaar dat we kinderen de ruimte geven om zelf actief te zijn en eigen initiatief te ontplooien.
Wij streven ernaar dat ouders betrokken zijn en een actieve rol in de school als gemeenschap vervullen. Kinderen verschillen van elkaar. Ieder kind ontwikkelt zich op een eigen wijze. Respect voor die eigen ontwikkeling staat bij ons centraal. Daarom sluiten wij in ons onderwijs zoveel als mogelijk is aan bij het individuele ontwikkelingsniveau van kinderen. De opdracht die wij ons als school stellen, kan alleen bereikt worden als de hierboven beschreven visie geworteld is in het denken, voelen en handelen van alle leerkrachten.
Op de Ontdekking is burgerschap geen los onderdeel van het curriculum. Het is verweven in ons dagelijks handelen en de manier waarop we met kinderen omgaan. In ons kosmisch onderwijs komen de diverse doelen van burgerschap aan bod.
Leer mij het zelf te doen is ons motto. Vanaf dag één zetten wij in op de zelfstandigheid van kinderen. Kinderen mogen op de Ontdekking worden wie ze zijn. We geven kinderen mee dat ze actieve burgers zijn en geven ze daarom niet alleen kennis mee, maar ook de vaardigheden, houding en zelfreflectie die ze nodig hebben voor de toekomst. We leren kinderen verantwoording te dragen voor zichzelf, elkaar en hun omgeving, waarbij duurzaamheid een belangrijk thema is. Dit alles geven we vorm vanuit een positieve sfeer, waarin kinderen de veiligheid voelen om zichzelf te ontwikkelen tot de creatieve denkers die de wereld nodig heeft.

Oefenen met burgerschapsdoelen

Montessori Kindcentrum de Ontdekking is een mini-samenleving, waarbij we kinderen stimuleren om met en van elkaar te leren op diverse gebieden. We halen de echte wereld naar binnen en gaan zelf de wereld in om te leren. Vanuit onze kosmische grondhouding werken wij aan diverse thema's, waarbij voorleven voor ons heel belangrijk is. We geven kinderen mee dat we als mens de taak hebben om naar elkaar en de omgeving om te zien en dat wat wij dagelijks doen invloed heeft op het grote geheel.
In visie van Maria Montessori bereiden wij kinderen voor op de complexe maatschappij waar zij in terecht gaan komen. We hebben een positieve grondhouding en rusten kinderen toe met kennis en vaardigheden over deze wereld. Daarnaast geven we kinderen verantwoordelijkheidsbesef voor de maatschappij mee. Dit begint al bij de peuters, door het geven van wellevendheidslesjes, over bijvoorbeeld omgaan met het materiaal en met de omgeving.
De volwassene speelt hierin een belangrijke rol, zoals beschreven door(Brouwer, Klaver, & van der Zee (2022): leerkrachten en opvoeder zijn de schakel tussen het kind en de maatschappij.

De stem van het kind

Op de Ontdekking vinden wij het belangrijk dat kinderen een stem hebben, hun mening leren vormen en leren te luisteren naar anderen. Dit begint al bij de peuters.
Aan de hand van de Kanjertraining spreken we met de kinderen over regels en afspraken op school en in de groep. Kinderen leveren hier hun input voor en gaan met elkaar in gesprek over regels en afspraken en hoe die bij hen thuis mogelijk anders zouden kunnen zijn.
Tijdens het werken met de diverse taalmaterialen leren kinderen zichzelf uitdrukken en presenteren door middel van taal. Ook leren ze hoe ze discussie kunnen voeren en op welke manier ze tijdens een discussie rekening kunnen houden met een ander.
In onze kosmische lessen is volop aandacht voor aspecten van de burgerschapsvorming. Zo leren kinderen over diverse culturen en gaan ze met elkaar in gesprek over de overeenkomsten en verschillen. We geven kinderen mee dat iedereen goed is zoals hij is en we houden rekening met elkaar.
Kinderen krijgen op de Ontdekking actief de taak om mee te denken, bijvoorbeeld in de vorm van de leerlingenraad. Het gevoel dat je je eigen omgeving kunt beïnvloeden, zorgt voor actief burgerschap. Kinderen merken hierdoor dat ze ertoe doen en ze doen ervaringen op met een democratische manier van werken.

Ouders

Op de Ontdekking zien we ouders als een belangrijke partner. Ook zij zijn een schakel tussen het kind en de wereld waarin het kind leeft. Samen met ouders maken we de Ontdekking tot een echte gemeenschap en zij zijn een klankbord. We betrekken ouders bij waar we op school mee bezig zijn. We nodigen ouders uit voor formele gesprekken, maar houden ook ouderavonden rondom een thema. Op de Ontdekking werken de kinderen met portfolio’s en de kinderen vertellen twee keer per jaar aan hun ouders hun ontwikkeling, middels het portfolio. Kinderen kunnen dan vertellen aan welke doelen ze gewerkt hebben en wat ze de afgelopen periode hebben geleerd.
Daarnaast nodigen we ouders ook uit om gastlessen te geven, passend bij de thema’s waar we aan werken. Andersom gaan we ook regelmatig op excursie, onder begeleiding van ouders.

3. Dit willen wij bereiken, onze doelen

Zoals eerder beschreven, heeft burgerschap geen eigen kerndoelen. De volgende kerndoelen kunnen echter wel met burgerschap in verband worden gebracht:

- **NL 3** De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.
- **NL 6** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school-en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.
- **NL 7** De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
- **NL 8** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.
- **OJW 36** De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- **OJW 37** De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- **OJW 38** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Daarnaast voegen wij daar ook het volgende kerndoelen aan toe, omdat wij een nauw verband zien met burgerschap en vanuit onze komische grondhouding:

- **OJW34** De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische toestand voor zichzelf en anderen.
- **OJW 39** De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.
- **OJW 47** De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
- **OJW 53** De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis
- **KO 56** De leerlingen verwerven kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Voor meer informatie over het verband tussen deze kerndoelen en burgerschap verwijzen wij u graag naar de Handreiking burgerschap funderend onderwijs (van der Laan, L., & Gelinck, 2021).

Op de Ontdekking bieden wij een programma aan dat aansluit bij de wettelijke opdracht en bovengenoemde kerndoelen. Op het moment dat kinderen 8 jaar onderwijs op de Ontdekking hebben gehad, hebben zij alle onderdelen van burgerschapsonderwijs aangeboden gekregen.

4. Dit doen wij, ons aanbod

In dit hoofdstuk beschrijven wij onze visie per bouwsteen op tactisch niveau. In bijlage 1 ziet u onze concrete thema's en daarbij borende concrete doelen per vakgebied en per bouw uitwerkt.

Bouwsteen 1 Vrijheid en gelijkheid	Kinderen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtsstaat. Dit begint met regels/afspraken in de eigen leefomgeving en breidt uit naar de publieke ruimte en samenleving.	
	Kinderen leren over: - Regels en afspraken - Basiswaarden - Grondrechten - Kinderrechten - Mensenrechten	
Onderbouw	Kinderen leren over regels en afspraken in de klas. Zij zijn samen met de leerkracht verantwoordelijk voor het samenstellen van groepsafspraken. Kinderen leren dat je ergens inspraak in kunt hebben en dat het belangrijk is om je te houden aan afspraken die in de groep/school gelden.	
Middenbouw	Kinderen leren over het maken van regels en afspraken in de groep. Zij hebben inbreng in het samenstellen van deze groepsafspraken. Kinderen leren hoe het is om inspraak te hebben, bijvoorbeeld voor de leerlingenraad. Zij doen praktische ervaringen op met het begrip democratie.	
Bovenbouw	Kinderen stellen samen met de leerkracht de groepsafspraken op. Ze ervaren hoe het is om inspraak te hebben en dat het niet altijd mogelijk is om overal inspraak op te hebben. Kinderen begrijpen de grondbeginselen van het begrip democratie tijdens de kosmische lessen van Da Vinci, maar ook door te stemmen voor de leerlingenraad. Ze ervaren dat op een dergelijke manier invloed kan worden uitgeoefend op de leefomgeving.	

Bouwsteen 2 Macht en inspraak	Kinderen leren over manieren waarop ze besluitvormingsprocessen op een vreedzame manier kunnen beïnvloeden. Ze maken kennis met macht en gezag en de manier waarop dit op verschillende plekken op een verschillende manier kan worden georganiseerd.	
	Kinderen leren over: - Macht en gezag - Inspraak - Regels en wetten - Rechtsstaat - Verkiezingen	
Onderbouw	Kinderen leren dat er ervaren dat er regels zijn in de groep. Ze ervaren dat het prettig is om je aan gemaakte afspraken te houden. Kinderen ervaren dat er consequenties kunnen zitten aan het niet nakomen van gemaakte afspraken.	
Middenbouw	Kinderen leren over wetten en regels in Europa. Ze doen kennis over op hoe deze tot stand komen, hoe wordt gehandhaafd.	

Bovenbouw	Kinderen hebben kennis over de betekenis van de rechtsstaat. Ze hebben kennis over verkiezingen en kunnen uitleggen hoe dit globaal in Nederland werkt. Kinderen hebben kennis van verschillende besturingsvormen wereldwijd en kennen voor- en nadelen van de diverse vormen. Kinderen zijn op de hoogte van wereldwijde problemen op het gebied van regeringsvormen.

Bouwsteen 3 Democratische cultuur	Kinderen leren dat hun stem gehoord wordt en dat hun inbreng ertoe doet bij besluitvormingsprocessen in de klas. Zij ervaren dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen	
	Kinderen leren over: - Beraad - Besluitvorming - Meningen - Argumenten - Feiten en fabels	
Onderbouw	Kinderen kunnen hun mening geven over iets persoonlijks of over iets wat in de groep gebeurt en waartoe ze zich kunnen verhouden.	
Middenbouw	Kinderen kunnen zich een mening vormen over iets wat in hun directe leefomgeving gebeurt (bijvoorbeeld middels de leerlingenraad). Kinderen leren dat luisteren naar de mening en argumenten van de ander net zo belangrijk is als het vormen van je eigen mening.	
Bovenbouw	Kinderen kunnen zich een mening vormen over zaken die spelen in Nederland/ in de wereld. Ze staan open voor de mening van anderen en kunnen luisteren naar verschillende argumenten. Kinderen oefenen met het voeren van opinievormende discussies en kunnen zich verplaatsen in de mening van een ander, door feitelijke argumenten te verzamelen. Kinderen leren dat er verschil is tussen feiten en fabels.	
Bouwsteen 4 Identiteit	Kinderen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten. Ze raken bewust van identiteitsvorming aspecten en reflecteren op tradities, vieringen en rituelen	
	Kinderen leren over hun “ik”: - Lichaam en emoties - Overtuigingen - Hun tijdlijn van het leven - Aspecten van jezelf - Horen bij een groep of groepen	
Onderbouw	Kinderen kunnen vertellen over gevoelens die zij zelf hebben.	
Middenbouw	Kinderen kunnen terugkijken naar hun eigen tijdlijn. Ze gaan in gesprek met hun ouders over hun herkomst en ontwikkeling. Kinderen krijgen zicht op wie ze zijn, wat hun kwaliteiten zijn en leren hun emoties herkennen.	
Bovenbouw	Kinderen kunnen vertellen over zichzelf: kwaliteiten, valkuilen, waar ze meer of minder belangstelling voor hebben. Zie hebben zicht op hun eigen emoties en die van een ander en oefenen met het begrijpen en herkennen hiervan.	

Bouwsteen 5 Diversiteit	Kinderen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil en ontdekken daarin overeenkomsten en verschillen. Ze leren onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen. Ze maken kennis met levensbeschouwelijke stromingen.	
	Kinderen leren over anderen (en zichzelf: - Achtergronden - Oriëntaties - Gender	
Onderbouw	Kinderen krijgen inzicht in verschillende thuissituaties, vergeleken met die van henzelf. Kinderen leren over verschillend en overeenkomsten aan de hand van dieren in de Kanjerverhalen. In groepsgesprekken leren kinderen over diversiteit en dat je mag zijn wie je bent.	
Middenbouw	Kinderen leren over verschillen/overeenkomsten in de school/ wijk. Kinderen leren (onder andere door de Kanjerlessen) over de omgang met elkaar. Kinderen zijn in staat om conflicten op een vreedzame manier op te lossen.	
Bovenbouw	Kinderen leren over vreedzaam leven met elkaar, zowel op kindniveau als op wereldwijd niveau. Kinderen hebben inzicht in elkaars karakter, onder andere aan de hand van de Kanjerlessen en houden rekening met elkaar.	

Bouwsteen 6 Solidariteit	Kinderen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen; alsmede uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling te herkennen en benoemen	
	Kinderen leren over “wij” - Gelijkwaardigheid - Rechtvaardigheid - In- en uitsluiting - Opkomen voor een ander - Samenwerking	
Onderbouw	Kinderen leren samenwerken en samen spelen. Kinderen leren over wat eerlijk is en wat oneerlijk.	
Middenbouw	Kinderen leren over oneerlijkheid en over discriminatie. Kinderen leren voor zichzelf en de ander opkomen. Kinderen leren over andere culturen en gebruiken.	
Bovenbouw	Kinderen herkennen vormen van ongelijke behandeling en discriminatie en hebben kennis genomen van wat daarvan de gevolgen kunnen zijn. Kinderen hebben inzicht in en kennis over verschillende culturen en welke uitdagingen hier soms mee gepaard gaan in de samenleving. Kinderen leren dat het belangrijk is om open te staan voor anderen en ook voor anderen op te komen, wanneer ze opmerken dit voor een ander nodig is.	

Bouwsteen 7 Digitaal samenleven	Kinderen leren over de effecten van de onlinewereld op hun identiteit, persoonlijke (online) leven en op de publieke sfeer. Ze leren kritisch en creatief denken over media-inhouden en -processen en daar ook naar handelen. Kinderen zijn zich bewust van de mogelijkheden en gevaren van social media.

	Kinderen leren over: - Mediawijsheid - Media creëren - Privacy en veiligheid	
Onderbouw	Kinderen herkennen verschillende vormen van (media)boodschappen	
Middenbouw	Kinderen kennen regels bij het omgaan met (digitale) communicatiemiddelen. Kinderen kunnen verschillende soorten reclameboodschappen herkennen. Kinderen weten wat het doel is van (media)boodschappen.	
Bovenbouw	Kinderen leren kritisch kijken naar verschillende (digitale) bronnen. Kinderen gebruiken passende omgangsregels bij het digitale communiceren. Kinderen leren dat er positieve en negatieve kanten kunnen zitten aan het gebruik van social media.	

Bouwsteen 8 Duurzaamheid	Kinderen leren in duurzaamheidskwesties over verschillende waarden en belangen en de gevolgen daarvan voor de leefomgeving, nu en later. Ze leren duurzame keuzes te herkennen en te reflecteren op hun eigen gedrag.	
	Kinderen leren over: - Duurzame keuzes - Waarden en belangen bij het maken van duurzame keuzes.	
Onderbouw	Kinderen weten wat duurzaamheid is. Kinderen leren dat je verschillende keuzes kunt maken als het gaat om duurzaamheid. Kinderen weten dat er Junior Global Goals zijn.	
Middenbouw	Kinderen leren kritische keuzes te maken als het gaat om duurzaamheid. Kinderen doen kennis op over de positieve effecten van het maken van duurzame keuzes.	
Bovenbouw	Kinderen leren belangen af te weten als het gaat om het maken van duurzame keuzes. Kinderen leren op kleine schaal invloed uit te oefenen op het maken van duurzame keuzes. Kinderen denken creatief na over het bedenken van creatieve oplossingen om duurzaamheid te stimuleren.	

Bouwsteen 9 Globalisering	Kinderen leren over internationale samenwerking. Kinderen verkennen hoe zijzelf, klasgenoten en andere mensen in Nederland verbonden zijn met andere delen van wereld.	
	Kinderen leren over: - Migratie - Uitwisseling - Wereldwijde samenwerking	
Onderbouw	Kinderen weten dat we in Nederland wonen en zij leren over gebruiken in Nederland.	
Middenbouw	Kinderen weten dat Nederland een onderdeel is van Europa en hoe Nederland samenwerkt met Europa.	

Bovenbouw	Kinderen weten dat Nederland een onderdeel is van Europa en de wereld. Kinderen doen kennis op over internationale samenwerkingen tussen organisaties en welke rol Nederland hierin speelt.

Bouwsteen 10 Technologisch burgerschap	Kinderen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving. Ze leren ethische kwesties te herkennen en gaan in gesprek over verschillende perspectieven, die ze zelf kunnen innemen.	
	Kinderen leren over technologie: - Welke toepassingen er zijn. - Ethische aspecten - Besluitvorming	
Onderbouw	Kinderen herkennen technologie in het dagelijks leven.	
Middenbouw	Kinderen leren over de invloed van technologie op zichzelf en hun omgeving in het dagelijks leven.	
Bovenbouw	Kinderen leren over effecten en invloeden van technologie in hun omgeving. Kinderen leren waar ze technologie voor kunnen inzetten en waarvoor niet. Kinderen gaan met de groep in gesprek over ethische aspecten van het gebruik van technologie.	

Bouwsteen 11 Denk- en handelswijzen	Kinderen leren kritisch denken en handelen, empathische vermogens, ethisch redeneren en communiceren. Deze denk- en handelwijzen worden toegepast in samenhang met de inhouden van de overige bouwstenen.	
	Kinderen leren: - Reflecteren - Bewust handelen met oog voor de ander - Zorgzaam zijn	
Onderbouw	Kinderen kunnen hun eigen werk bekijken en zeggen wat ze van het werk vinden.	
Middenbouw	Kinderen kunnen hun eigen werk bekijken en zeggen wat ze ervan vinden, waarbij de nadruk vooral ligt op het proces. Kinderen kunnen tijdens boekenkringen of spreekbeuren een tip of een top geven aan een ander kind.	
Bovenbouw	Kinderen leren kijken naar hun eigen leerproces. In een gesprek kunnen ze aangeven welke vaardigheden ze beheersen en welke nog niet, waarbij ze kunnen meedenken over wat ze nog nodig hebben op bepaalde doelen te behalen. Kinderen kunnen met empathisch vermogen iets zeggen over het proces van een ander en laten zien dat zij in staat zijn om de ander te helpen.	

Om aan de doelen van deze bouwstenen te werken hebben wij een passend aanbod. Zoals eerder beschreven hanteren wij geen aparte methode voor burgerschap, maar zit burgerschap verweven

door de hele schoolperiode. In algemene zin ligt er bij de volgende vakgebieden wat extra nadruk op burgerschap:

TaalDoen!

Vanaf groep 2 kunnen de kinderen op de Ontdekking werken met de materialen van TaalDoen! Deze montessoriaanse manier van werken sluit aan bij de doelen die betrekking hebben op communiceren: lezen, spreken, luisteren en schrijven. Kinderen werken tijdens reguliere zelfstandigwerktijd aan deze doelen. Hun leerproces houden we bij in het doelenboekje en portfolio.

Da Vinci

In de onderbouw werken we thematisch aan de hand van gestructureerde leskisten. Vanaf groep 3 werken wij met de methode Da Vinci tijdens onze thema's. Deze thema's gaan inhoudelijk over onderwerpen die te maken hebben met onder andere burgerschap, maar tijdens het werken met de opdrachten van Da Vinci werken de kinderen ook aan de volgende doelen: samenwerken, beargumenteren, brongebruik, verschillende vormen van ICT-middelen gebruiken en kritisch krijgen naar je eigen handelen.

Kanjertraining

Op de Ontdekking werken wij in alle groepen met de Kanjertraining. Dit loopt bij ons ook door in de peutergroep en de BSO. Met de Kanjertraining bevorderen we het onderling vertrouwen en leren we kinderen kritisch te kijken naar hun eigen gedrag en dat van de ander. We leren kinderen ook dat je niet je gedrag bent, maar dat je bepaald gedrag soms laat zien en soms weer niet. De Kanjertraining zorgt voor een rustige basis in de groep en sociale veiligheid. We leren de kinderen om op een respectvolle manier met elkaar om te gaan en spreken allemaal dezelfde taal. Naast de lessen van de Kanjertraining maken we ook gebruik van de Kanjerklapper om groepen gericht activiteiten te kunnen aanbieden die passen bij hun behoefte. We nemen elk jaar de Kanjervragenlijsten af om het sociale welzijn van kinderen in kaart te brengen en nemen, daar waar nodig ook sociogrammen af via Kanvas.

Verkeer

In groep 5 en groep 7 nemen onze kinderen deel aan specifieke verkeerslessen buiten dat wat tijdens de thema's al aan de orde komt. We volgen boeken van Veilig Verkeer Nederland en bereiden kinderen voor op het praktische en theoretische verkeersexamen van VVN.

5. Evaluatie en resultaten

Een geregelde evaluatie is noodzakelijk om de ontwikkeling van kinderen goed te kunnen volgen en om te zien of we als school het goede doen. Het in beeld brengen van de ontwikkeling van kinderen zorgt ervoor dat het onderwijs daar waar nodig kan worden bijgestuurd. Door als school en per bouw resultaten regelmatig te evalueren en te analyseren werken we voortdurend aan de kwaliteit van ons onderwijs.

Resultaten

Het in beeld brengen van de resultaten is een onderdeel van de wettelijke opdracht tot bevordering van burgerschap. Dit heeft als voornaamste doel het in beeld brengen van vorderingen en het afleggen van verantwoording rondom deze vorderingen. Uiteraard gaat het in beeld brengen van de resultaten ook over de consequenties die de school trekt uit de behaalde resultaten.

Op de Ontdekking volgen wij de kinderen ten aanzien van de gestelde leerdoelen middels:

- Kanvas- vragenlijsten
- Portfolio
- Balansgesprekken
- Leerlijnen in Excel/ Parnassys
- Evaluaties en pré-assessments
- Werkstukken
- Presentaties en voorstellingen
- Methode-onafhankelijke toetsen (IEP)
- Methode-onafhankelijke toetsen (evaluaties, toetsen kosmisch bb

Pre-assessment

Per vakgebied kan vanaf groep 3 een pré-assessment worden afgenomen. Aan de hand hiervan wordt bepaald aan welke leerdoelen kinderen gaan werken. We werken in een werkperiode van 10 weken, opgesplitst in 2 x 5 weken. Aan de hand van feedback en feedforwardgesprekken monitoren we de ontwikkeling van kinderen. Na 10 weken hebben we twee balansweken, waarin de kinderen nog eens extra werken aan het bewijzen van hun doelen. Na afloop van deze twee doelen hebben de kinderen met leerkracht en ouders een portfoliogesprek (vanaf groep 3). Hierbij gaat het over de behaalde doelen van de afgelopen periode, maar ook een vooruitblik op de volgende periode. We bevorderen hiermee de autonomie van kinderen. Naast de doelen vanuit de verschillende vakgebieden kunnen kinderen ook werken aan persoonlijke doelen, zoals volgehouden aandacht, doorzettingsvermogen, samenwerken etc.

Evaluatie

Wij evalueren elk jaar de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs tijdens het jaarlijkse evaluatiemoment in juni, met het hele team. We zijn als school volop op zoek naar de juiste manier van het verzamelen van gegevens over de burgerschapsontwikkeling bij kinderen en de effecten van ons onderwijs op dit stuk. Op dit moment geven we dit vorm in verschillende instrumenten, zoals Kanvas, portfolio's etc. omdat dit goed past binnen onze manier van werken.
Oud-leerlingen zijn voor ons ook altijd een belangrijke graadmeter op dit punt. Zij komen regelmatig bij ons op bezoek. We vragen oud-leerlingen of er nog zaken zijn die ze bij ons hebben gemist op het moment dat ze naar de middelbare school gingen. Dit nemen wij ook mee als input om ons onderwijs aan te passen en te verbeteren daar waar nodig.

6. Borging

Burgerschapsonderwijs is op de Ontdekking opgenomen in de verschillende vakgebieden, zoals de Kanjertraining en de kosmische lessen. De Kanjercoördinator en de kosmisch-onderwijscoördinator hebben een belangrijke taak in het borgen van het burgerschapsonderwijs. Doordat kosmisch onderwijs en de Kanjertraining een vast agendapunt zijn tijdens onze team- en bouwvergaderingen waarborgen wij de doorgaande lijn van deze vakgebieden en daarmee ook van onze burgerschapsontwikkeling op onze school. Thema's worden samen voorbereid en er worden passende excursies en gastlessen georganiseerd die de burgerschapsontwikkeling bevorderen.

Op bestuursniveau in burgerschap een belangrijk punt. Vanuit de werkgroep onderwijs- en kwaliteit wordt het burgerschapsonderwijs op de scholen van Zinder voortdurend onder de aandacht gebracht.
Daarnaast vindt er op montessoriniveau regelmatig uitwisseling plaats over de voortgang rondom burgerschapsonderwijs op de montessorischolen in Oost-Nederland. Tijdens de geplande MONRO-overleggen is het onderwerp burgerschapsontwikkeling het schooljaar 2023-2024 elke vergadering een vast onderwerp geweest. Tijdens de daaropvolgende MONRO-overleggen in 2024-2025 blijft burgerschapsontwikkeling structureel aan de orde komen, omdat de verwachting is dat er in de loop van deze periode concept-kerndoelen zullen komen voor burgerschap.

Bibliografie

Brouwer, J., Klaver, L., & van der Zee, S. (2022, november). Montessori en burgerschapsonderwijs. *Balanceren tussen toerusten en ruimte geven*. Deventer: Lectoraat Vernieuwend Onderwijs van Hogeschool Saxion in opdracht van NMV.

van der Laan, A., L., K., & Gelinck, C. (2021). *Handreiking burgerschap funderend onderwijs.* Amersfoort: SLO.

Bijlagen

Bijlage 1: concrete uitwerking burgerschapsdoelen de Ontdekking